

А.Вежбицька називає такі ситуації в актуальному синтаксисі своєрідним двотекстом [3: 416]. На основі цього доцільно дефініювати такі структури з парентетичними внесеньми як багатопланові дискурси з мультифункціональними перспективами. Ця дефініція базується на тому, що текст висловлювання має кількашарову семантичну структуру з введенням в нього дискурсу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Александрова О.В. Проблемы экспрессивного синтаксиса, - Москва. Высшая школа, 1984 – 211с.
2. Апресян Ю.Д. Дистрибутивный анализ значений и структурно-семантические поля// Лексикографический сборник – Выпуск 5 – Москва, 1962 – с.52 – 72.
3. Вежбица А. Метатекст в тексте. В книге «Новое в зарубежной лингвистике, выпуск 8, Москва, «Прогресс», 1978, с.402 – 421.
4. Гвоздев О.М. Современный литературный язык, ч.2 Синтаксис. Просвещение, 1973 – 350с.
5. Дворецкий И.Х. Древнегреческо – русский словарь// под ред. проф. С.И. Соболевского, т.2, Москва, 1905
6. Левицкий В.В. Семисиология. – Винница: Нова Книга, 2006, - 512 с.
7. Плющ Н.К. Интонация вставности в украинській мові, Київ: Наукова думка, 1976 – 132 с.
8. Слюсарева Н.А. Проблемы функционального синтаксиса, Москва 1981.– 200с

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Роман Гнатів – викладач кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: актуальний синтаксис, юридичний дискурс.

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЯК ІНДИКАТОРИ МОВНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ СПОНУКАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

Світлана ГОЛОЩУК (Львів, Україна)

У статті висвітлено аналіз стилістичних засобів мовної репрезентації спонукального дискурсу крізь призму ментальної обумовленості їх реалізації.

The article deals with the stylistic means of verbal representation of motivating discourse through the prism of mental determination of their realization.

Реалізація процесів мислення відбувається за допомогою мовних одиниць, котрі мають формальне вираження та виявляють особливості мислення учасників спонукування, їх думки, вміння їх висловлювати. Мовні засоби слугують основною умовою експлікації змісту спонукування і відтворення спонукуванням (С_і) його семантичної структури. У зв'язку з цим, **актуальність** обраної проблеми дослідження пов'язана із зростаючим інтересом сучасної лінгвістики до проблем декодування ментальних процесів шляхом вивчення їх мовної репрезентації.

Розвідка має на меті висвітлити певні тенденції розгортання та особливості вербального маркування спонукального дискурсу (СД) за допомогою стилістичних засобів. П.Х. Ноуел-Сміт, ставлячи питання пріоритетності вживання лексичних одиниць над значенням, зазначає, що слово – це засіб за допомогою якого ми здійснюємо дію [2]. Вирішуючи питання про те, до чого спонукати, спонукувач (С_ч) повинен вирішити, **як** це здійснити. З метою вербалізації своїх намірів він обирає і трансформує відповідні засоби мови в конкретні граматичні і лексичні структури.

Метою статті є виявлення, дослідження та систематизація стилістичних засобів спонукального дискурсу на прикладі англійських художніх творів. **Об'єктом** аналізу є англійський спонукальний дискурс, розглянутий із урахуванням ментальної передумови його розгортання; **предметом** виступають стилістичні засоби повтору та протиставлення.

Мовний матеріал свідчить, що засоби вираження спонукування і пов'язана з ним чіткість вираження волевиявлення не є однорідними: в одних типах спонукальних мовленнєвих дій волевиявлення реалізується граматичними засобами, в інших – лексичними, а в окремих випадках стилістичними чи невербальними засобами. Відбір мовних засобів залежить від внутрішнього бажання здійснити волевиявлення. Наявність бажання спрямувати свої дії на перетворення ірреального в реальне та існування можливості такого перетворення, відображені в категоричних / некатегоричних спонукальних діях за допомогою індикаторів спонукування (термін “індикатор” розуміємо, услід за Л.Р. Безуглою, як показник належності певної конкретної мовної одиниці до певного класу одиниць [1]), до яких ми відносимо стилістичні засоби, зокрема такі, як повтор і протиставлення.

Аналіз окремих теоретичних джерел із проблематики *повтору* (В. І. Охріменко, І. В. Соколова) свідчить, що структурно-семантичні характеристики повтору визначаються його психологічними передумовами [4; 5]. Вивчення повтору як одного із факторів СД зумовило його дослідження в умовах когнітивно-дискурсного напрямку, де повтори характеризуються як лінгвостилістичні засоби вираження авторської модальності, реконструкція котрих на матеріалі “мовної картини світу” дає можливість “зазирнути” до “закодованого” в ній психологічного портрету мовної спільноти [3: 137]. На когнітивному рівні ми розглядаємо повтор та протиставлення, з одного боку, як ментальний процес акумуляції інформації, знань, досвіду спонукувача з метою актуалізації своїх намірів в процесі мовленнєвої дії, а, з іншого боку, як засіб заповнення мисленнєвого вакууму спонукуваного адекватним акцентуванням з метою покращення сприйняття та розуміння необхідних для виконання дій.

Проведений нами аналіз показав, що найбільш поширеними видами повтору в спонукальному дискурсі є лексичний та синтаксичний. Згідно із визначенням І. В. Соколової, повтор розуміємо як експліцитне / імпліцитне повторення елементів лексичного значення та семантико-структурних компонентів синтаксичних конструкцій [5: 12]. На лексико-синтаксичному рівні ми аналізуємо такі види повторів: *власне лексичний повтор*; *синонімічний повтор*; *антонімічний повтор*; *вживання слів-субститутів та перифразів*; *лексико-синтаксичний паралелізм*. За допомогою лексичних повторів спонукувач досягає ефекту прагматичного впливу на спонукуваного. Синтаксичний повтор у поєднанні з лексичними одиницями підвищує ефект намірів мовця. У спонукальному дискурсі реалізація лексичних повторів здійснюється як у межах одного речення (контактний повтор), так і цілого тексту (дистантний повтор).

Власне лексичний повтор є незмінним повтором лексеми чи словосполучення в певній спонукальній взаємодії: *‘You need a man, though,’ said Kelly. – ‘I mean a man of some kind. That’s what I am, dear, a man of some kind. I’ll look after you, Daisy Saunders. I won’t marry you, that’s not my style, apart from being married already, but I’ll look after you, I give you my dicky-bird’* [9: 100]. Завищена самооцінка Сч визначає вибір повторюваної лексеми *man* та її акцентування у поєднанні із квалітативною оцінкою *a man of some kind*. Це обумовлено бажанням Сч схилити спонукуваного до прийняття непристойної пропозиції (*I’ll look after you*), вираженої імпліцитно.

Для СД характерними є повтори на рівні роз’яснення та обґрунтування із властивою їм диверсифікацією – **синонімічним багатством**, смисловою варіативністю. Зберігаючи свою різноманітність, повтори впливають на свідомість людини: *Frederica said, “Are we going to be able to act in it? Are we local culture ourselves? I am going to be an actress.” – “Oh,” said Alexander. “There will of course be auditions. A great many. For everyone. Including the schools* [7: 37]. Мовленнєва дія прохання (*I am going to be an actress*) інтегрує синонімічний повтор (*to act, local culture, an actress, auditions*), котрий актуалізує бажання спонукувача бути актрисою.

Такий різновид лексичного повтору, як **антонімічний** дозволяє домогтися бажаної дії на основі контрасту: *‘If you answer truthfully, everything will be fine. If you lie to me, it will be very painful for you’* [11: 111]. Протиставлення у парах *answer truthfully – lie, fine – painful* додає намірам спонукувача відповідного експресивного забарвлення.

Додаткову інформацію про предмет повідомлення спонукуваний отримує за допомогою субститутів та перифраз. У СД вживається широкий набір **слів-субститутів**, які заміщують повідомлення щодо необхідності виконання певної дії: *Although I did myself want to suggest that Marcus – if he were willing – should be specially considered for a part. I wanted to know what he – and you – thought.” – “I thought he showed real talent in Hamlet, said Bill. – “So did I,” said Alexander. “So did I. And there is an ideal part for him.” – “Edward VI. I bet,” said irrepressible Frederica* [7: 37]. Субституція здійснюється засобами прономіналізації (*it*), узагальнюючими словами із вказівними займенниками (*this guide, this reference, this two-volume set, this publication*), а також пояснювальним зворотом з елементом оцінки (*this easy-to-read directory*).

Перифраз у спонукальному дискурсі виконує пояснювальну функцію – це використання більш широкого поняття для назви денотата. Особливістю функціонування перифразу є те, що він містить експресивно-оцінну лексику: *‘Do you know what Papa does when he is at work?’ he began. She looked ill at ease. ‘Yes, Papa. You are in trade,’ she answered reluctantly, and he knew her mother had been disparaging the source of their wealth. ... – ‘Yes,*

Papa, 'she interrupted eagerly, 'I know its name – the East India Company!' – 'Good lass. Stauton is as honorable a name as Curzon or Balfour, believe ye me! Why should you or your mama be ashamed that I am, as she puts it, "in trade"?' [10: 37]. У наведеному прикладі батько розповідає доньці про рід своїх занять та наставляє її пишатися своєю справою. Пояснення лексеми *in trade*, котра повторюється на початку та в кінці мовленнєвої дії (дистантний повтор) здійснюється через семантичну конкретизацію її значення: від загального до часткового – *at work => source of their wealth => the East India Company => Stauton*. Експліцитно виражена позитивна оцінка компанії (*honorable a name*) орієнтує на доброзичливе сприйняття настанови (*Why should you or your mama be ashamed*).

Різновидом повтору, який поєднує в собі лексичний повтор і повтор синтаксичної структури, є **лексико-синтаксичний паралелізм**. Вживання лексико-синтаксичного паралелізму при здійсненні волевияву супроводжується повтором однієї частини мови – переліком, що детермінує синтез змісту передачі спонування та форму його вираження: *I cannot live without Daisy, Fred thought. There is no God, no spiritual authority, no design, there are no causes and no effects – there is no purpose in the universe, but if there were, it could be shown that there was an intention, throughout recorded and unrecorded time, to give me Daisy [9: 104].* Перелік супроводжується синонімічним лексичним повтором повнозначних слів (*God, spiritual authority, design, purpose, intention*), антонімічним використанням окремих лексем (*causes – effects, recorded – unrecorded*), повним повтором службового слова (*no*), паралелізмом побудови синтаксичних частин (*there is / are no, there was / were*). Мовознавець Г. Кук стверджує, що паралелізм створює солідарність та взаємне зближення (*solidarity and interpersonal convergence*) учасників мовленнєвої взаємодії [8: 29]. Використання лексико-синтаксичного паралелізму у спонукальній дії благання інтенсифікує ступінь бажання мовця та дає можливість чітко викласти свої думки (*I cannot live without Daisy*).

Протиставлення обов'язкового / не обов'язкового, необхідного / зайвого є ключовою лінгвістичною комбінацією, що використовується з метою розподілу функціонування обов'язкових / не обов'язкових дій чи необхідних / зайвих процесів. Протиставлення дає різнобічну характеристику предмету спонування, створює концепт бенефактивної позитивності, внаслідок чого здійснюється переконання спонукуваного щодо виконання необхідної дії. Протиставлення у спонуванні здебільшого реалізується через *мовні та контекстуальні антонімічні опозиції* і має на меті підкреслення властивостей чи показ спектру дії предмета спонування. За нашими спостереженнями Сч використовує в мовленні такі засоби вираження, як: 1) сполучник *but*, 2) *антоніми* та 3) *темпоральні протиставлення*, що допомагають створити багатозаровість спонукального повідомлення.

Найбільш поширеним індикатором протиставлення в спонуванні є сполучник **but**: *...she just heard Billy say gloatingly, 'She doesn't know what you get up to but I do so! You'd better watch yourselves!' [10: 51].* Мовленнєва дія погрози (*You'd better watch yourselves*) експлікує прагматичну спрямованість захисту інтересів спонукуваного, протиставляючи знання ініціатора незнанням спонукуваного щодо одного й того ж фрагменту дійсності (*She doesn't know ... but I do*), виявлення котрих може призвести до небажаних наслідків.

Використання **контекстуальних антонімічних опозицій** як засобу протиставлення здійснює підкреслення основних характеристик предмету спонування: *As President Mitterand suavely observed, 'It is not for the slowest country to tell the others how quickly they should move to European Union. [6: 52].* У мовленнєвій дії докору президент Франції Франсуа Міттеран незадоволений зауваженнями, здійсненими щодо темпів наближення його країни до Союзу. Протиставлення руху двох країн (Франції та Великобританії) детермінується лексемами *tell – move*, котрі на семантичному рівні не перебувають в антонімічних зв'язках, у даному тексті вживаються як контекстуальні антоніми: *tell* (говорити) – не діяти, *move* (рухатися) – робити зусилля. Антонімічне протиставлення здійснюється і при описі темпу розвитку: *the slowest country – how quickly they should move*, тим самим орієнтуючи на ефективне досягнення глибинної мети: *"Don't tell us what should we do"*.

Темпоральні протиставлення при описі спонукальних дій дають можливість порівняти зміст їх відмінностей у часовому вираженні: *St Augustine's cry was "Give me chastity and Continency but not yet;" Mrs. Thatcher's has been "Give me economic and monetary union, but not yet" [6: 52].* Благання святого Августина щодо внутрішньої досконалості протиставляється проханню М. Тетчер щодо економічної стабільності країни, вираженому у формі благання. Спостерігаємо протиставлення як на семантичному рівні – духовні /

матеріальні цінності, так і у часовому відношенні *St Augustine's cry was – Mrs. Thatcher's has been*. Синонімічний повтор конструкції *but not yet* ототожнює неготовність прийняття цих змін.

Проведений нами аналіз моделей повтору виявив, що в СД продуктивними видами повтору є лексичний та синтаксичний. Використання лексико-синтаксичних повторів дозволяє досягнути *Сч* ефекту прагматичного впливу на *Сй*, що підвищує дієвість його намірів. Підсумовуючи, зауважимо, що протиставлення за допомогою мовних та контекстуальних антонімічних опозицій створює позитивне акцентування предмету спонування та різнобічний показ його характеристик, внаслідок чого спонукувач має можливість розширити засоби впливу на спонукуваного.

Таким чином, дослідження повтору та протиставлення як стилістичних індикаторів мовної репрезентації СД показало, що протиставлення здійснює підкреслення основних характеристик предмету спонування, а повтор виконує апелятивну функцію та утримує на ньому увагу спонукуваного. Комплексне вживання повторів та протиставлень бере участь у здійсненні текстової інтегративності СД, що забезпечує їхнє функціонування як змістовно та структурно зв'язних єдностей. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні граматичних засобів як індикаторів репрезентації спонукального дискурсу.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Безугла Л.Р. Исторична динаміка мовленнєвого акту квеситиву в німецькій та англійській мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Л. Р. Безугла. – Харків, 1998.
2. Ноуэл-Смит П. Х. Логика прилагательных / П. Х. Ноуэл-Смит ; пер. с англ. Л. Б. Лебедевой // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая прагматика. – М. : Прогресс, 1985. – Вып. 16. – С. 155-178.
3. Огуй О. Д. Апроксимативні методи в семасіологічних дослідженнях: результати та перспективи застосування / О. Д. Огуй // Проблеми квантативної лінгвістики : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2005. – С. 134-149.
4. Охріменко В.І. Лінгвокогнітивні та прагматичні аспекти аргументації в іспаномовній рекламі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 „Романські мови” / В. І. Охріменко. – К., 2002. – 17 с.
5. Соколова І.В. Прагматико-комунікативні характеристики категорії повтору в текстах-анонсах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” – Харків, 2002. – 21 с.
6. Barnes J. Letters from London 1990–1995 / J. Barnes. – London : Picador, 1995. – 352 p.
7. Byatt A. S. The Virgin in the Garden / A. S. Byatt. – Garamond : Penguin Books, 1981. – 428 p.
8. Cook G. Discourse / G. Cook. – Oxford : OUP, 1989. – 271 p.
9. Fitzgerald P. The Gate of Angels / P. Fitzgerald. – London : Flamingo. – 1991. – 167 p.
10. Lambert A. Golden Lads and Girls / A. Lambert. – London : Black Swan, 1999. – 414 p.
11. Sheldon S. The Sands of Time / S. Sheldon. – London : HarperCollinsPublishers, 1990 – 264 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Світлана Голошук – викладач кафедри іноземних мов Національного університету “Львівська політехніка”.
Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика, дискурс.

СУЧАСНА АМЕРИКАНСЬКА ЦЕРЕМОНІАЛЬНА ПРОМОВА ЯК ПОЛЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНІВ КУЛЬТУРИ

Олена ГУНДАРЕНКО (Кіровоград, Україна)

Стаття присвячена опису типологічних особливостей прецедентних феноменів як засобів зберігання та трансляції культурно-значимої інформації у текстах американської церемоніальної промови.

The paper views precedent phenomena as means of preserving and transmitting cultural information in the texts of American ceremonial speeches. Their typological features have been described by the author.

Вивчення сучасної американської церемоніальної промови (ЦП) як поля дослідження феноменів культури вимагає розгляд таких культурних знаків, що уможливають збереження та трансляцію культурно-історичної інформації, яка багато в чому детермінує ціннісні орієнтири суспільства та цим сприяє глибшому розумінню американської ціннісної картини світу. Культурними знаками називають прецедентні феномени окремої культури, різні за природою, з певною частотністю вживання, які входять до колективної когнітивної бази лінгвокультурної спільноти, значимі для кожної окремої особистості в інтелектуальному й емоційному відношенні, асоціюються з фактами культури певного соціуму та зберігають культурну пам'ять [3: 269]. Вони естетично, пізнавально та етично вагомі в культурному просторі соціуму, тобто мають певну прагматичну цінність і можуть бути використані в текстах впливу з метою підсилення аргументації [2: 28].